

Asia: VN/14657/2025-STM-56

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen UNICEF kiittää mahdollisuudesta lausua esitysluonnoksesta lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamisesta. Haluamme kuitenkin tuoda esiin huolestamme siitä, että lausuntokierroksen lyhyt aikataulu on rajoittanut monen toimijan tosiasiallisia mahdollisuuksia laajapohjaiseen osallistumiseen tälle lausuntokierrokselle. Kyseisessä lakimuutoksessa on olennaista, että valmistelu on riittävän huolellista ja eri näkökulmat kattavasti kuultuja, sillä toteutuessaan muutokset vaikuttaisivat erityisesti kaikkein pienimpiin lapsiin ja haavoittuvassa asemassa oleviin perheisiin ja muuttaisivat suomalaisen perhepolitiikan universaalista luonnetta.

Suomen UNICEF tarkastelee annettua hallituksen esitystä YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen (LOS) toteutumisen näkökulmasta.

Valmistelussa tulee nykyistä paremmin huomioida YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus ja perustuslain velvoitteet, erityisesti:

- lapsen edun ensisijaisuus (LOS 3 art.)
- syrjintäkielto ja yhdenvertaisuus (LOS 2 art., PL 6 §)
- vanhempien ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta ja hyvinvoinnista (PL 19 § 3 mom.; LOS 18 art.)
- pienten lasten erityinen suojelu ja kehitykselliset tarpeet (LOS yleiskommentti nro 7).

Esityksen tavoite ja vaikutukset lapsiin ja perheisiin

Esityksen tavoitteena on edistää pienten lasten vanhempien kotoutumista sekä lasten varhaisempaa integroitumista yhteiskuntaan ja kotimaiseen kieleen. Keinona ehdotetaan asumisaikavaatimusta kotihoidon tukeen sekä tuen kohdistamista vain lasta pääasiallisesti hoitavalle vanhemmalle.

Suomen UNICEF katsoo, että tavoitteet ovat sinänsä kannatettavia. Esitys on kuitenkin lapsen oikeuksien näkökulmasta ongelmallinen. Keinot eivät ole oikeasuhtaisia eivätkä riittävän vaikuttavia suhteessa niihin haittoihin, joita ne oletettavasti aiheuttaisivat erityisesti haavoittuvassa asemassa oleville lapsille ja perheille.

Esityksen arvion mukaan jopa noin puolet kohdeperheistä hoitaisi lasta kotona myös jatkossa ilman tukea. Tällöin:

- lapsen oikeus varhaiskasvatukseen ei toteudu,
- vanhempi ei välttämättä saa kotoutumispalveluja,
- perheiden toimeentulo heikkenee merkittävästi.

Tämä kehitys ei edistä kotoutumista, vaan voi johtaa syrjäytymisen ja lapsiperheköyhyyden lisääntymiseen. YK:n lapsen oikeuksien komitea on kehottanut Suomea välttämään sosiaaliturvaleikkauksia, jotka kohdistuvat köyhyysriskissä oleviin lapsiin.

Lapsen oikeuksien toteutuminen

1. Lapsen edun ensisijaisuus

Lainsäätäjällä on velvollisuus arvioida lakimuutosten vaikutukset lapsen edun näkökulmasta. Esitys ei kuitenkaan sisällä riittävää analyysiä siitä, miten lapsen etu toteutuu niissä tilanteissa, joissa lapsi jää sekä kotihoidon tuen että varhaiskasvatuksen ulkopuolelle. Pienten lasten hoivaan ja kehitykseen liittyvät kysymykset ovat yksilöllisiä, kulttuurisesti sidonnaisia ja herkkiä – niitä on haastavaa ratkaista pakottavin keinoin ilman riskiä lapsen edun loukkaamisesta.

Esityksessä ei myöskään ole punnittu riittävästi sitä, että alle kolmevuotiaan lapsen hoitaminen kotona voi monissa tilanteissa olla lapsen edun mukaista. Tämä näkökulma mainitaan, mutta sen merkitys jää käsittelemättä.

2. Yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys

Esitys asettaa lapset eriarvoiseen asemaan vanhemman maahanmuuttohistorian perusteella. Lasten tilanteet voivat olla keskenään samanlaisia, mutta heidän oikeuksiensa toteutuminen määräytyy vanhemman asumisajan ja alkuperän mukaan.

Yhdenvertaisuusongelma korostuu, koska EU/ETA-alueelta muuttaminen rinnastetaan Suomessa asumiseen, mutta muiden maiden perheitä kohdellaan eri tavoin – vaikka lasten kielitilanne ja tuen tarve voivat olla identtisiä.

3. Perheiden toimeentulo ja lapsiperheköyhyys

Kotihoidon tuen rajaaminen asumisaikavaatimuksella heikentää erityisesti maahanmuuttajaperheiden taloudellista asemaa. Sosiaaliturvaan tehdyt aiemmat leikkaukset lisäävät kumulatiivisesti riskiä sille, että pienituloisten perheiden asema heikkenee kohtuuttomasti.

Perustuslakivaliokunta on toistuvasti korostanut, että lapsiperheisiin kohdistuvien uudistusten yhteisvaikutus ei saa muodostua kohtuuttomaksi. Tämän esityksen vaikutus lapsiperheiden aseman heikentymiseen on ilmeinen.

Tavoitteiden ja keinojen suhde

Suomen UNICEF pitää tärkeänä vahvistaa työllistymistä, kotoutumista ja lasten kielitaitoa. Esityksen keinot eivät kuitenkaan ole oikeasuhtaisia eivätkä riittävän perusteltuja:

- Jos perheet jatkavat lapsen kotihoitoa ilman tukea, esitys ei saavuta tavoitteitaan.
- Kielitaidon edistämisen kannalta ehdotettu malli on epäjohdonmukainen, sillä kohtelu perustuu huoltajan maassaoloajan eikä lapsen todellisen kielitilanteen arviointiin.
- Esityksessä ei ole tarkasteltu vaihtoehtoisia, vähemmän rajoittavia keinoja, jotka voisivat tukea tavoitteita ilman, että lapsen oikeuksia kavennetaan.

Laadukkaalla varhaiskasvatuksella on merkittäviä hyötyjä esimerkiksi lasten tuleviin oppimistuloksiin ja lukutaitoon. Tutkimusnäyttö varhaiskasvatuksen aloittamisen hyödyistä hyvin nuorella iällä, alle 2-vuotiaana, ei ole kuitenkaan yksiselitteistä. Tämä tulee huomioida, jotta varhaiskasvatuksen hyötyjä ei ylitulkita suhteessa aloitusikään.

Suosituksset

Lapsen edun ja yhdenvertaisuuden varmistaminen tulee asettaa valmistelussa etusijalle. Lapsen oikeuksien toteutuminen ei saa riippua vanhemman maahanmuuttohistoriasta.

Kotoutumista tulee tukea ei-syrjivin ja perheiden toimeentuloa heikentämättömin keinoin, kuten laadukkaalla palveluohjauksella, varhaiskasvatuksen laadun vahvistamisella ja selkeällä tiedottamisella lastenhoidon vaihtoehtoista.

Lakimuutosten vaikutukset alle kolmevuotiaisiin lapsiin tulee arvioida lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti, sisältäen eri näkökulmien punnintaa eikä ainoastaan niiden listaamista.

Suomen UNICEF suosittelee, että esitystä arvioidaan uudelleen seuraavien periaatteiden pohjalta:

1. Lapsen edun ensisijaisuus varmistettava kaikissa tilanteissa

Tarvitaan laaja vaikutusarvio lapsen edun ensisijaisuuden toteutumisesta erilaisissa tilanteissa, joita lapsille ja perheille voi ehdotetusta muutoksesta aiheutua.

2. Yhdenvertaisuus taattava

Lasten kohtelua ei tule määritellä vanhemman maassaoloajan tai alkuperämaan perusteella.

3. Lapsiperheköyhyyden lisääntymistä tulee ehkäistä

Esitystä tulee tarkastella kaikkien lapsiperheiden toimeentuloon kohdistuvien uudistusten kokonaisvaikutusten valossa.

4. Tarvitaan vahvat seurantamekanismit

Lain toimeenpanoa on seurattava tiiviisti ja korjaaviin toimenpiteisiin ryhdyttävä, mikäli lapsen oikeudet eivät toteudu.

Johtopäätökset

Suomen UNICEF katsoo, että esitys vaarantaa useilla tavoilla lapsen edun, yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden toteutumisen. Koska muutoksen vaikutuksiin liittyy merkittävää epävarmuutta, on välttämätöntä pyytää perustuslakivaliokunnan lausunto ja vahvistaa jatkovalmistelussa lapsen oikeuksien mukaisia ratkaisuja.

Aaltonen Milla
Suomen UNICEF ry